MURALLES DE CIUTADELLA

Se'n deia Ciutadella i era tan vetusta com vulgueu. Tenia el seu polidíssim casc antic, ple de palaus de pedra de marès, nua, verdosa pel temps, d'entrada ombrívola, ornada amb alfàbies enormes, d'on arrencaven escales senyorívoles, per la seva amplària i sumptuositat. **El temps podia palpar-se dins aquestes entrades, es condensava en una fresqueta gairebé tan sòlida com el gel i que et feia estremir de cap a peus.** Se'n deia Ciutadella i havia estat voltada per muralles i per un fossat profund fins feia poc, i ara les muralles havien estat suplantades per un cinturó de carrers amples amb pretensiós nom d'avinguda: la Contramurada. Els al·lots jugaven a futbol enmig del carrer, a mèrvols o a la xaranga, pelant-se els genolls amb el sauló d'en terra si queien, i adesiara passava un cotxot negre, bestial, com una enorme tortuga blindada. Més enllà del poble, sota un cel blavíssim que sovint retxaven avions a reacció, s'estenia la costa abrupta i la mar, llisa, transparent a voltes, bramant sota la fiblada del vent de tramuntana altres vegades, sempre estranya, sempre salada, marcant el límit del món conegut.

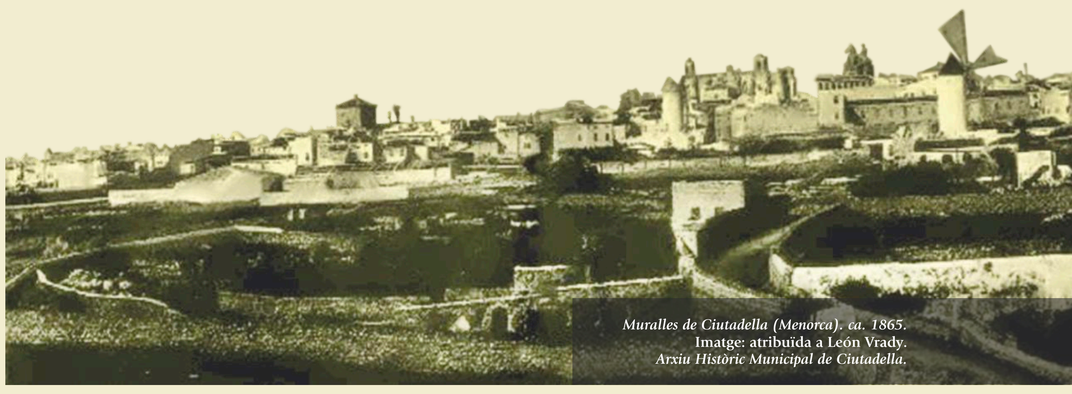

Muralles de Ciutadella (Menorca). ca. 1865.
Imatge: atribuïda a León Vrady.
Arxiu Històric Municipal de Ciutadella.

Pau FANER (1949)
«Se'n deia Ciutadella…» (fragment) **(1995)**

(*La núvia del vent*, Argentona, 1995).
Pintor i narrador, nascut a Ciutadella, amb una extensa obra en prosa ha guanyat nombrosos premis literaris, entre els quals el Víctor Català, el Josep Pla, el Ramon Llull i el Sant Jordi. A *La núvia del vent* Pau Faner i Coll narra les memòries d'infantesa del protagonista a la Ciutadella dels anys cinquanta del segle XX.

EL FAR DE BUDA

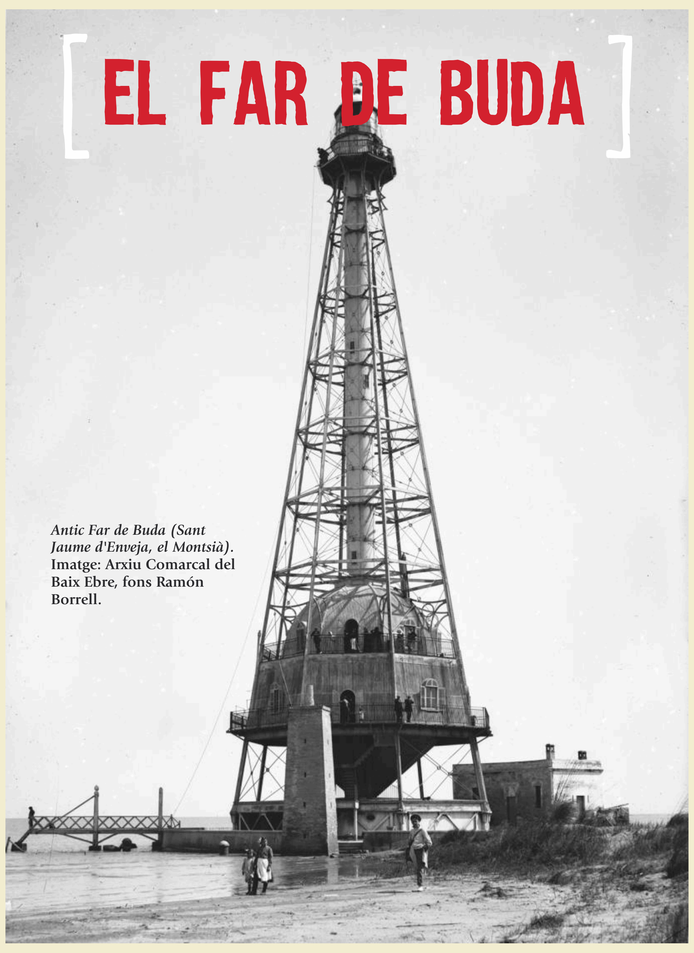

Antic Far de Buda (Sant Jaume d'Enveja, el Montsià).
Imatge: Arxiu Comarcal del Baix Ebre, fons Ramón Borrell.

Quan el van plantar era bastant a prop de l'aigua, però en una dècada va quedar quasi dos quilòmetres terra endins; després el bec del delta va començar a minvar i la mar va anar acostant-se a aquell far de forma pintoresca. Era com una baldufa metàl·lica de la qual sortia, cimera, la columna que rematava el llum, i el conjunt semblava com engabiat per uns tirants de ferro. **La mar es va menjar el far...**

Carlos BARRAL (1928- 1989)
«Quan el van plantar…» (fragment) **(1982)**

(*Pel car de fora. Catalunya des del mar*, Barcelona, 1982).
Carlos Barral, escriptor i editor barceloní vinculat a Calafell, és un dels representants de la Generació del 50 de la literatura espanyola (amb Goytisolo i Gil de Biedma). El seu gust pel mar el portà a escriure viatges com el que hem seleccionat, en què ens endinsa en el lèxic i els costums de tota la costa sud de Catalunya fins arribar al Delta de l'Ebre.

EL CASTELL DE VALÈNCIA D'ÀNEU

El turó es dreça,
opac,
contra el cel líquid
del silenci
que en cascada de núvols
es precipita avall,
s'esbalça.
Testimoni
procaç
de càrrec
o descàrrec,
interrogat, escorcollat,
parlà només
a contrallum
i amb mudesa de pedra.

Dóna només
temps esmaltat
i esquarterat
en padellassos,
detritus de temps,
monedes fora llei
que, en curs
extemporani,
daten estrats.
I amaga avarament
la baula,
el codi, el saber
que articuli
l'hermètic
alfabet

mal xifrat
de la desfeta.

Inabastable
al mot que excava,
sota **la jove,**
cega rialla
en flor
de l'herba més tendra,
el territori devastat
de la memòria.

Maria-Mercè MARÇAL
(1952- 1998)
«València d'Àneu» **(1996)**

(A*: Herba de prat (Poemes d'Àneu*), Lleida, 1996).
Convidada a la II Trobada d'Escriptors al Pirineu de 1995, dedicada a la poesia i celebrada a les Valls d'Àneu, Maria-Mercè Marçal i Serra en aquest poema se centra en les restes arqueològiques del castell de València d'Àneu, testimoni de l'antiga vigilància sobre les valls.

Castell de València d'Àneu (el Pallars Sobirà). 2015.
Imatge: Joan Blanco i Barrilado

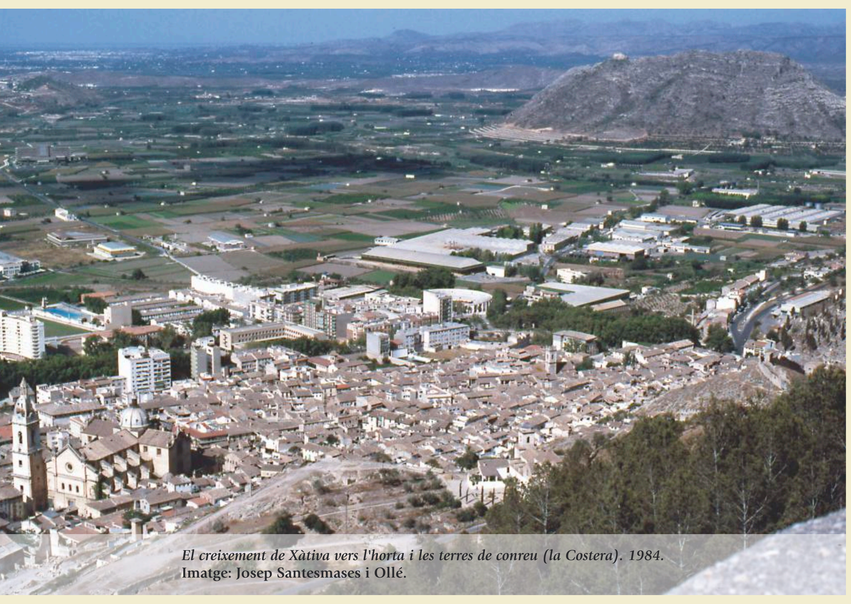

El creixement de Xàtiva vers l'horta i les terres de conreu (la Costera). 1984.
Imatge: Josep Santesmases i Ollé.

HORTA DE XÀTIVA

He pujat fa una estona a la costa del Castell, i des del Bellveret actual, on encara alguns colombaires pugen a volar el colom, he comprovat amb els meus ulls, que són els ulls de Vicent Bayamo i Cento Morell, la destrossa de la ciutat de Xàtiva i tota la seua horta, la ciutat que estimava Vicent Bayamo com a pròpia, l'horta que idolatrava Cento Morell. **Si Xàtiva era tot el que quedava del paradís perdut, segons va dir Joan Sales, emocionat per la bellesa de la ciutat, ja és clar que el paradís perdut és història, com la mítica biblioteca d'Alexandria o els jardins de Babilònia**. Des d'aquesta talaia que tancava l'antic albarcar, recórrec amb la mirada el paisatge que tinc al davant i no puc reprimir la sensació de venciment si veig que la destrucció ja és irreversible, que la política dels negocis ho ha devastat tot sense remordiments ni escrúpols.

Toni CUCARELLA (1959)
«He pujat fa una estona…» (fragment) **(2006)**

(*Heretaràs la terra*, València, 2006)
Toni Cucarella –pseudònim de Lluís Antoni Navarro i Cucarella–, narrador i articulista, ha conreat la novel·la, els relats i la narrativa juvenil. A *Heretaràs la terra* escriu una «elegia airada» on lamenta la destrucció de Xàtiva i la seua horta, per l'especulació urbanística.

SANTA COLOMA D'ERDO

El que queda per veure de les cases de Santa Coloma són les formes que la natura ha bastit en el que els homes i dones un dia van deixar. Penso ara en qui primer se'n dol de l'abandó i potser els homes han tendit a quedar fins al final emparant les cases soles. Vidus, solters. L'home sol amb una mica de bestiar és la figura humana que es dibuixa després de recórrer uns quants pobles al límit. **És la dona més vulnerable a la soledat?**

Maria BARBAL (1949)
«Santa Coloma d'Erdo. Bombardeig d'absència» (fragment) **(2001)**

(*Camins de quietud. Un recorregut literari per pobles abandonats del Pirineu*, Barcelona, 2001)
Maria Barbal i Farré, a banda de tota la seva obra narrativa, a *Camins de quietud* ens permet viatjar per un conjunt de pobles abandonats dels Pirineus, donant testimoni de les emprentes d'un passat no molt llunyà, quan encara eren plens de vida. «Els pobles —escriu Barbal— agonitzen quan queden sols». Aquestes narracions són això: la crònica d'una agonia.

Santa Coloma d'Erdo (Sarroca de Bellera, el Pallars Jussà). 2000.
Imatge: Miquel Embodas Farriols.